

Ενότητα 3.2.

Γυναικεία Απασχόληση

Περίληψη Ενότητας:

Στη δεύτερη ενότητα αναλύεται διεξοδικά η σημασία της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας στη σύγχρονη κοινωνία. Επιπρόσθετα, αναλύονται προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες επιχειρηματίες. Παράλληλα, δίνονται παραδείγματα βιώσιμων γυναικείων επιχειρήσεων, γυναικείων συνεταιρισμών και εναλλακτικών μορφών απασχόλησης.

3.2.1 ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η επαγγελματική απασχόληση των γυναικών συνδέεται στενά με τις διαδικασίες της εκβιομηχάνισης και τις σύγχρονες επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις και τα καταναλωτικά πρότυπα. Συνεπώς, η γυναικεία απασχόληση παρουσιάζει πολλές ιδιαιτερότητες και εναλλαγές από εποχή σε εποχή και από χώρα σε χώρα. Επίσης, έχει άμεση σχέση με την ιστορική εξέλιξη του θεσμού της οικογένειας και τις δομές της, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί με το πέρασμα των χρόνων, αφού η γυναικεία απασχόληση φαίνεται να συνδέεται άμεσα με τα γεγονότα του κύκλου ζωής των (Συμεωνίδου, 1990). Άλλωστε, **οικογένεια και αγορά εργασίας στην ουσία ποτέ δεν αποτέλεσαν δύο «κόσμους χωριστούς» και «ξένους» μεταξύ τους.** Οι διαδικασίες στο εσωτερικό του ενός επηρέαζαν και επηρεάζουν τα δρώμενα στο εσωτερικό του άλλου. Κατά συνέπεια, η σχέση ανάμεσα στα τρία επίπεδα – κράτος, οικογένεια και αγορά εργασίας – καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την εσωτερική

τους δυναμική και αποκτά χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν μεταξύ τους μία σχέση ανταγωνιστική και συνάμα μία σχέση αλληλεξάρτησης (Νταντάμη, 2005).

3.2.1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥΣ.

α. Προβιομηχανική εποχή (μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα)

Στην προβιομηχανική εποχή τόσο στην Ευρώπη όσο και στη χώρα μας, ο χώρος εργασίας συνέπιπτε με το χώρο κατοικίας, με αποτέλεσμα η απασχόληση τόσο του άνδρα όσο και της γυναίκας να μη διαφέρουν σημαντικά (Τάκαρη, 1978, Μουσούρου, 1993).

Οι γυναίκες είχαν ως πρωταρχική και βασική τους απασχόληση την ανατροφή των παιδιών και τις καθημερινές οικιακές εργασίες, ενώ ταυτόχρονα βοηθούσαν και στις αγροτικές ασχολίες της οικογενειακής εκμετάλλευσης (Αποστολόπουλος, 1994). Η θέση τους μάλιστα, αν και **υποδεέστερη των ανδρών, παρουσιάζεται ιδιαίτερα δυναμική**, αφού η εργασία τους θεωρείται εξίσου σημαντική και παραγωγική και μοιράζεται μεταξύ οικίας, αγροτικής επιχείρησης και εμπορικής δραστηριότητας (Μαράτου-Αλιπράντη, 1999).

Ειδικά στην Ελλάδα, αυτό που παρατηρείται στο πλαίσιο της προβιομηχανικής οικογένειας είναι η ύπαρξη μιας σχετικής εναρμόνισης και συνταύτισης των οικιακών και παραγωγικών εργασιών, ενώ η εργασία των γυναικών, είτε στο σπίτι είτε στην αγροτική εκμετάλλευση είτε στην οικοτεχνία ή στο εμπόριο, δε διαφοροποιείται από αυτή των

ανδρών. Αντίθετα, η προσφορά τους αναγνωρίζεται σημαντική και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του ρόλου των γυναικών.

Επομένως, την περίοδο αυτή οικογένεια και οικιακή οικονομία αποτελούν τους ρυθμιστικούς παράγοντες των κοινωνικών ρόλων, ενώ η απασχόληση των γυναικών εξαρτάται από τις εκάστοτε ανάγκες της οικογένειας και δε θεωρείται ως μη παραγωγική (Μαράτου-Αλιπράντη, 1999).

Τότε, η μισθωτή εργασία, ήταν αρκετά περιορισμένη, εφόσον δεν υπήρχε ακόμη σημαντικός βαθμός συγκέντρωσης κεφαλαίου και ούτε τα μεγέθη των μονάδων παραγωγής ήταν τέτοια, ώστε να απασχολούν πολλά εργατικά χέρια πέρα από των ιδιοκτητών τους και των μελών της οικογένειάς τους (Πετρινωτή, 1989).

β. Μετά τη βιομηχανική επανάσταση (Αρχές έως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα)

Μετά τη βιομηχανική επανάσταση, ήδη από το 19^ο αιώνα, η οικογένεια παύει να λειτουργεί ως μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης (αυτάρκης μονάδα) και γίνεται μόνο μονάδα κατανάλωσης (Αποστολόπουλος, 1994).

Ειδικά στη χώρα μας είναι η εποχή της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης, της αστικοποίησης και της εγκατάλειψης της υπαίθρου, που μετέβαλε τις γυναίκες από παραγωγούς σε απλούς καταναλωτές και περιορίσε τις δυνατότητές τους για απασχόληση (Βουτυράς, 1981, Γιδαράκου-Καφφέ, 1996).

Μέσα στο νέο αυτό κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο, η «παραγωγική» εργασία των μελών της οικογένειας μετατίθεται έξω από το σπίτι, κυρίως για τους άνδρες. Στην Ελλάδα το νέο πρότυπο απασχόλησης της γυναίκας είναι η οικιακή απασχόληση και η **φροντίδα των παιδιών**, μία απασχόληση όμως που δε μετράει σαν εργασία, **δεν αμείβεται και για αυτό είναι σα να μην υπάρχει** (Τάκαρη, 1978, Δουλκέρη, 1994).

γ. Μετά την ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη στη Δύση το 1960

Μετά το 1960, η ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη στη Δύση επηρεάζει την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα και συντελεί στη **διεύρυνση των δυνατοτήτων συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας**. Στη διεύρυνση αυτή συνηγορεί και η επικράτηση των **νέων καταναλωτικών προτύπων**, που στοχεύουν στην αύξηση των δαπανών των οικογενειών σε συνδυασμό με την τάση μεγιστοποίησης της ευημερίας του νοικοκυριού (Νικολαΐδου, 1981).

Κατά συνέπεια, για την ικανοποίηση αυτής της σύγχρονης ανάγκης των οικογενειών, η γυναίκα στην Ευρώπη αλλά και στη χώρα μας **καλείται να συνεισφέρει οικονομικά στο νοικοκυριό**. Έτσι, δημιουργούνται οι οικογένειες **«διπλής σταδιοδρομίας» με «αδιαφοροποίητους συζυγικούς ρόλους»** και με πιο ουσιαστική συμμετοχή και προσφορά του άνδρα στην οικιακή σφαίρα (Μαράτου-Αλιπράντη, 1999). Με αυτό τον τρόπο, **ο γυναικείος ρόλος αναβαθμίζεται** (π.χ. η γυναίκα έχει δικό της εισόδημα και επομένως, είναι οικονομικά ανεξάρτητη) και η συμμετοχή της στην αγορά εργασίας αυξάνεται.

Συνεπώς, από τη δεκαετία του 1960 στη χώρα μας ξεκινά μία μικρή **επανάσταση** των γυναικών με οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις.

Η μαζική είσοδος των γυναικών στη μισθωτή εργασία σήμανε ουσιαστικά την αφετηρία για τη **χειραφέτηση** της γυναίκας και οδήγησε σε **διαρθρωτικές αλλαγές στο χώρο της οικονομίας**, της οικογένειας και της κοινωνίας. Ειδικότερα, στον τομέα της απασχόλησης, η θέση της γυναίκας αλλάζει ριζικά, η γυναίκα εργάζεται περισσότερο προσπαθώντας να αντεπεξέλθει στο διπλό ρόλο της οικιακής και εξω-οικιακής απασχόλησης. Παράλληλα, η είσοδός της στην αγορά εργασίας βελτιώνει την οικογενειακή και οικονομική της θέση και αλλάζει τον κοινωνικό της ρόλο τόσο στο χώρο της δημόσιας όσο και της ιδιωτικής σφαίρας, αφού τώρα οι ευθύνες και οι υποχρεώσεις βαραίνουν και τους δύο συζύγους.

Κατά συνέπεια συνοψίζοντας μπορούμε να ισχυριστούμε πως οι σημαντικότεροι παράγοντες που συνετέλεσαν στην αύξηση της γυναικείας απασχόλησης μετά το 1960, είναι οι εξής:

- Οι τεχνολογικές αλλαγές που διευκολύνουν τη γυναίκα στις οικιακές εργασίες, περιορίζοντας έτσι το χρόνο οικιακής απασχόλησης.
- Οι αυξανόμενες κοινωνικές παροχές του κράτους πρόνοιας, που με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών (νηπιαγωγεία, παιδικοί σταθμοί κ.τλ.) επιτρέπουν στις εργαζόμενες μητέρες να συνδυάσουν αποτελεσματικότερα την εργασία με την οικογένεια.
- Η σταδιακή μεταβολή των αντιλήψεων των ατόμων για τους ρόλους των δύο φύλων (διακήρυξη της ισότητας), η οποία αναβαθμίζει το γυναικείο ρόλο και βελτιώνει την κοινωνική και επαγγελματική της θέση. Την ανέλιξη αυτή και την ισχυροποίηση του γυναικείου φύλου ακολούθησε και η μείωση του αριθμού των παιδιών, αφού τώρα η γυναίκα αναζητά την καταξίωσή της στον εργασιακό χώρο και επιδιώκει επαγγελματική

καριέρα από το να παραμένει εγκλωβισμένη στην φροντίδα του σπιτιού, των παιδιών και της οικογένειας.

- Το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο καθώς και η επαγγελματική κατάρτιση και εξειδίκευση των γυναικών. Η μόρφωση καθιστά τις γυναίκες περισσότερο δυναμικές και ενεργές, έτοιμες να διεκδικήσουν μία θέση στην αγορά εργασίας και να τύχουν ίσων ευκαιριών με τους άνδρες (Μουσούρου, 1993, Θεοδωροπούλου, 2000).

Όπως ειπώθηκε, ήδη η συμμετοχή των περισσότερων γυναικών στην απασχόληση οφείλεται **στα κοινωνικά στερεότυπα, στην οικονομική εξέλιξη και στην αλλαγή της καταναλωτικής συμπεριφοράς**. Επιπλέον, πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι η γυναικεία συμμετοχή στην αγορά εργασίας εξαρτάται και από τα ατομικά τους χαρακτηριστικά ή αλλιώς, από τα **εφόδια** που διαθέτουν, π.χ. μελέτες δείχνουν ότι γυναίκες με καλύτερο επίπεδο εκπαίδευσης ή εξειδίκευσης και οι οποίες προέρχονται από μεσαία κοινωνικά στρώματα, εργάζονται πιο συχνά και εγκαταλείπουν πολύ πιο δύσκολα την εργασία τους (Neumark & Poslewaite, 1998).

Η εικόνα που παρουσιάστηκε παραπάνω αντικατοπτρίζει το γενικό πλαίσιο και τις τάσεις της κάθε εποχής. Είναι γνωστό πως οι σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές δεν συντελούνται βραχυχρόνια, ούτε οι παραδοσιακές αντιλήψεις ανατρέπονται και αλλάζουν τόσο εύκολα. **Απαιτείται χρόνος για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών και υποδομών**. Επομένως, η ταύτιση των συζυγικών ρόλων και η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας **δεν συνεπάγεται ταυτόχρονα και ισότητα σε όλα τα επίπεδα**.

Για το λόγο αυτό δεν πρέπει να υπερτιμηθεί ο ρόλος της γυναικείας απασχόλησης, που άλλωστε επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες και διαφέρει σημαντικά από χρόνο σε χρόνο, από περιοχή σε περιοχή, από κοινωνία σε κοινωνία και από χώρα σε χώρα.

3.2.1.2. Γυναίκα και εργασία στη σύγχρονη κοινωνία

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης παρουσιάζει νέες προκλήσεις και έχει οδηγήσει σε αλλαγές. Αυτές οι αλλαγές έχουν μετασχηματίσει τα σχήματα παραγωγής και επιταχύνουν την τεχνολογική πρόοδο στην πληροφορική και στις επικοινωνίες, ενώ έχουν επηρεάσει σημαντικά τις ζωές των γυναικών τόσο ως εργαζόμενες όσο και ως καταναλώτριες.

Ενώ η παγκοσμιοποίηση έχει δημιουργήσει μεγάλες οικονομικές ευκαιρίες και αυτονομία σε ορισμένες γυναίκες, πολλές άλλες έχουν περιθωριοποιηθεί εξαιτίας μεγάλων ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων χωρών αλλά και από περιοχή σε περιοχή, αποστερώντας τους τα πλεονεκτήματα αυτής της διαδικασίας. Αν και σε πολλές χώρες το επίπεδο συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό έχει αυξηθεί, σε άλλες περιπτώσεις η εφαρμογή ορισμένων οικονομικών πολιτικών έχει επιφέρει τέτοιο αρνητικό αποτέλεσμα ώστε η αύξηση της γυναικείας απασχόλησης συχνά δε συμβαδίζει με τη βελτίωση μισθών, προαγωγών και καλύτερων συνθηκών εργασίας. Σε πολλές περιπτώσεις οι γυναίκες εξακολουθούν να απασχολούνται σε χαμηλόμισθες, μερικής απασχόλησης εργασίες, χαρακτηριζόμενες από ανασφάλεια και αβεβαιότητα.

Συγκεκριμένα, στην **Ευρώπη** οι γυναίκες έχουν κατά μέσο όρο **λιγότερες** **αρμοδιότητες** από τους άνδρες (μόλις ένα τρίτο των ανώτερων

στελεχών είναι γυναίκες και ένα τρίτο επιχειρηματίες), λαμβάνουν **χαμηλότερο μισθό** για την ίδια δουλειά (διαφορά ύψους 15% μεταξύ του μισθού ενός άνδρα και μιας γυναίκας) και είναι **άνεργες** σε μεγαλύτερο ποσοστό (9,6% από αυτές ψάχνουν για δουλειά, σε αντίθεση με ποσοστό 7,6% για τους άνδρες). Σε πολλές χώρες οι γυναίκες, ειδικά οι νεοεισερχόμενες στην αγορά εργασίας, εξακολουθούν να παραμένουν οι **πρώτες που θα χάσουν τη δουλειά τους και οι τελευταίες που θα επαναπροσληφθούν** (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Όπως προαναφέραμε, η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας **αυξάνεται** στη σύγχρονη κοινωνία αλλά αν και αυξάνεται στη χώρα μας, είναι ακόμα σε πολύ χαμηλό επίπεδο σε σύγκριση με όλες τις άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Συγκεκριμένα, με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας (2000) η συμμετοχή των γυναικών ήταν 39%, ενώ αντίστοιχα των ανδρών ήταν 62%.

Οι αυξανόμενες ανισότητες στην οικονομική κατάσταση μεταξύ και μέσα στις χώρες, σε συνδυασμό με αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση και εξάρτηση των Εθνών από εξωτερικούς παράγοντες καθώς και οικονομικές κρίσεις, έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια τις **προοπτικές ανάπτυξης** και έχουν προξενήσει οικονομική **αστάθεια** σε πολλές χώρες, με σοβαρή **επίπτωση στις ζωές των γυναικών**. Αυτές οι δυσκολίες έχουν επηρεάσει την ικανότητα των Εθνών να παρέχουν κοινωνική προστασία και ασφάλεια, καθώς και τη χρηματοδότηση για την εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης. Τέτοιες δυσκολίες αντανακλώνται και στη μεταφορά του κόστους της κοινωνικής προστασίας, κοινωνικής ασφάλειας και άλλων κοινωνικών παροχών από το δημόσιο τομέα στον ιδιωτικό (νοικοκυριά).

Αναντίρρητα, μία άλλη σημαντική προτεραιότητα της Κοινοτικής πολιτικής για την απασχόληση είναι η επένδυση σε **Ανθρώπινους Πόρους**.

Πιο συγκεκριμένα, τόσο η **Κοινοτική όσο και οι εθνικές πολιτικές**, για να καταπολεμήσουν τον αποκλεισμό από την ενεργό επαγγελματική ζωή όλων των μειονεκτικών ομάδων συμπεριλαμβανομένων και των γυναικών, στοχεύουν στα εξής:

- Στην προώθηση της δια-βίου μάθησης
- Στη στήριξη της αυτοαπασχόλησης
- Στη διευκόλυνση της κινητικότητας των εργαζομένων
- Στην ευέλικτη οργάνωση των αγορών εργασίας
- Στη δημιουργία νέων οικονομικών τομέων
- Στην παροχή ίσων ευκαιριών

Οι Κοινοτικές πρωτοβουλίες στηρίζουν ιδιαίτερα τα μέτρα υποδομής, τις προσπάθειες αύξησης της ανταγωνιστικότητας κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την καινοτομία και την ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού.

Όμως, και από πλευράς εθνικών πολιτικών απαιτείται **αποφασιστικότητα και εμμονή** προς την κατεύθυνση της υλοποίησης θεσμικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, για τη λήψη μέτρων **εκσυγχρονισμού** των αγορών εργασίας, αλλά ακόμη και για την εισαγωγή και εμπέδωση ενός νέου τρόπου σκέψης που θέλει τους φορείς και εργοδότες να επενδύουν περισσότερο στην κατάρτιση, αλλά και τους ίδιους τους εργαζόμενους να επιδιώκουν τη **συνεχή προσαρμογή** τους στα νέα τεχνολογικά και άλλα δεδομένα, παραμένοντας έτσι

«ανταγωνιστικοί» σε όλη τη διάρκεια της επαγγελματικά ενεργούς ζωής τους.

3.2.1.3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Στο σημείο αυτό κρίθηκε φρόνιμο να παρατεθεί η ακριβής διατύπωση της ανάγκης για **ισότητα των φύλων** από τα Ηνωμένα Έθνη (2000): «Υπάρχει αυξανόμενη επίγνωση ότι η **εκπαίδευση** αποτελεί ένα από τα πολυτιμότερα μέσα για την επίτευξη ισότητας των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών. Τα τελευταία χρόνια, έχει γίνει πρόοδος στην εκπαίδευση και κατάρτιση των γυναικών σε όλα τα επίπεδα, ειδικά όπου υπήρχε επαρκής πολιτική δέσμευση και κατανομή πόρων. Ελήφθησαν μέτρα σε όλες τις περιφέρειες για να ξεκινήσουν εναλλακτικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, υιοθετήθηκαν ευρωπαϊκά προγράμματα που αφορούν την κατάρτιση και εξειδίκευση και τη χρήση των νέων τεχνολογιών, τα οποία απευθύνονται σε γυναίκες, σε κοινότητες ιθαγενών και άλλες μειονεκτικές ομάδες, για να τις ενθαρρύνουν να ακολουθήσουν όλους τους τομείς σπουδών, ιδιαίτερα μη παραδοσιακούς και να εξαλείψουν τις προκαταλήψεις φύλου από την εκπαίδευση και κατάρτιση».

Σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας μελετάται η **ταχύτητα εύρεσης εργασίας**, κατόπιν ολοκλήρωσης της ενδεχόμενης εκπαίδευσης ή κατάρτισης των συμμετεχόντων ανέργων. Τα εν λόγω στοιχεία παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ :			
Μέσο διάστημα (σε μήνες) από την ολοκλήρωση της βασικής συνεχιζόμενης εκπαίδευσης μέχρι την πρώτη σημαντική εργασία, κατά πεδίο εκπαίδευσης και φύλο (Ε.Σ.Υ.Ε., 2000)			
Πεδίο εκπαίδευσης	Και τα δύο φύλα	Άντρες	Γυναίκες
Γενικά Προγράμματα	39	41	36
Γεωργία και Κτηνιατρική	35	38	30
Μηχανική, Μεταποίηση και Κατασκευές	34	36	25
Επιστήμες, Μαθηματικά και Πληροφορική	34	36	31
Εκπαίδευση	34	41	31
Κοινωνικές επιστήμες, Επιχειρήσεις και Δίκαιο	31	37	28
Υγεία και Κοινωνική Πρόνοια	30	36	27
Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Τέχνες	30	37	27
Υπηρεσίες	22	20	24

Τι παρατηρείτε;

Το μέσο διάστημα από την ολοκλήρωση της βασικής συνεχιζόμενης εκπαίδευσης μέχρι την πρώτη σημαντική εργασία είναι συστηματικά μεγαλύτερο για τους άντρες (πιθανότατα και λόγω της στρατιωτικής θητείας). Εμφανίζει τη μεγαλύτερη τιμή (για άντρες και γυναίκες) στους πτυχιούχους γενικών προγραμμάτων και τη μικρότερη (πάλι για άντρες

και γυναίκες) στους πτυχιούχους που έχουν εξειδικευτεί στον τομέα παροχής υπηρεσιών.

Ακόμα, στον επόμενο Πίνακα παρουσιάζονται τα ποσοστά της πρώτης απασχόλησης και για τα δύο φύλα ανά επάγγελμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ :			
Επάγγελμα της πρώτης απασχόλησης κατά φύλο (ποσοστά) (Ε.Σ.Υ.Ε., 2000).			
Επάγγελμα πρώτης απασχόλησης	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Ένοπλες Δυνάμεις	3,1	0,2	1,8
Μέλη των βουλευόμενων σωμάτων, ανώτερα διοικητικά και διευθυντικά στελέχη του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα	5,4	3,3	4,4
Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα	11,8	18,9	15,1
Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί και συναφή επαγγέλματα	9,4	15,4	12,2
Υπάλληλοι γραφείου και συναφή επαγγέλματα	9,5	25,3	17,0
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές	18,5	25,1	21,6

*ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ: ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ-
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ 2^{ης} ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ*

Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	7,3	3,5	5,5
Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	22,0	3,8	13,4
Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού	7,8	1,1	4,6
Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες	5,1	3,4	4,3
Σύνολο	100	100	100

Αν και σύμφωνα με τα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. οι γυναίκες βρίσκουν πιο **γρήγορα** δουλειά αυτό οφείλεται κυρίως λόγω της στρατιωτικής θητείας των ανδρών που τους καθυστερεί, είναι σημαντικό να δούμε ότι στις υψηλόβαθμες θέσεις οι άνδρες έχουν διπλάσιες πιθανότητες. Βεβαίως, μπορούμε να πούμε ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση βοηθάει τις γυναίκες να βρουν δουλειά.

Ωστόσο, ειδικά για τις γυναίκες της υπαίθρου οι οποίες, σύμφωνα με τις διεθνείς στατιστικές, αποτελούν το χαμηλότερης εκπαίδευσης και εξειδίκευσης εργατικό δυναμικό, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης και πολιτικών διαρθρωτικής προσαρμογής δεν έχουν αποφέρει μέχρι σήμερα το επιθυμητό αποτέλεσμα απασχόλησης.

Όλα αυτά τα στοιχεία μας δείχνουν πόσο εύκολα μπορούν να βρουν δουλειά οι γυναίκες που μόλις έχουν τελειώσει την εκπαίδευση ή την κατάρτισή τους.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως κατόπιν έρευνας με στατιστικά στοιχεία (Ε.Σ.ΥΕ.,2007) ανεξαρτήτως εκπαιδευτικού επιπέδου η γυναικεία ανεργία είναι **διπλασία** και στις περισσότερες περιπτώσεις **τριπλάσια** από αυτή των ανδρών.

3.2.1.4. ΓΥΝΑΙΚΑ, ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Μ.Μ.Ε.) ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Η ίδρυση τοπικών, εθνικών και διεθνών δικτύων των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας έχει συμβάλει σε παγκόσμια διάχυση της πληροφόρησης, στην ανταλλαγή απόψεων και στην υποστήριξη σε ομάδες γυναικών που ενεργοποιούνται στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, ιδιαίτερα του διαδικτύου (internet), έχει προσφέρει καλύτερες **ευκαιρίες επικοινωνίας** για την ενδυνάμωση των γυναικών, οι οποίες έχουν δώσει τη δυνατότητα σε ένα όλο και μεγαλύτερο αριθμό γυναικών να συμβάλουν **στη διάδοση της γνώσης** και σε δραστηριότητες δικτύων και **ηλεκτρονικού εμπορίου**. Από αυτούς που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, το 67% των ανδρών και το 43% των γυναικών αγοράζουν προϊόντα μέσω Διαδικτύου.

3.2.1.5. ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Δεν θα μπορούσε να υπάρξει ωραιότερος τρόπος παρουσίασης της **συμβολής των γυναικών στην προστασία του περιβάλλοντος**, από την παράθεση της περιγραφής αυτής από τα Ηνωμένα Έθνη (2000): «Σε αναγνώριση της σχέσης μεταξύ ισότητας των φύλων, εξάλειψης της φτώχειας, αειφορικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος, οι

κυβερνήσεις έχουν συμπεριλάβει στην αναπτυξιακή τους πολιτική, προσοδοφόρες δραστηριότητες για τις γυναίκες, καθώς και εκπαίδευση στη διαχείριση των φυσικών πόρων και στην προστασία του περιβάλλοντος. Έχουν ξεκινήσει προγράμματα για τη διαφύλαξη και την αξιοποίηση της παραδοσιακής οικολογικής γνώσης των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της παραδοσιακής οικολογικής γνώσης των αυτοχθόνων γυναικών στη διαχείριση των φυσικών πόρων και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας».

Η περιορισμένη πρόσβαση των γυναικών σε τεχνικές δεξιότητες, πόρους και πληροφόρηση, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες,, λόγω, μεταξύ άλλων, της ανισότητας των φύλων, έχουν παρεμποδίσει την αποτελεσματική συμμετοχή των γυναικών στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το αειφορικό περιβάλλον και σε διεθνές επίπεδο. Οι περιβαλλοντικές πολιτικές και τα προγράμματα στερούνται τη διάσταση του φύλου και αδυνατούν να λάβουν υπόψη τους ρόλους και τη συνεισφορά των γυναικών στην αειφορική ανάπτυξη.

Η υποστήριξη της διαβίωσης των πληθυσμών σε κράτη με περιορισμένους ή ελάχιστους πόρους, συμπεριλαμβανομένων μικρών νησιωτικών αναπτυσσόμενων κρατών, εξαρτάται απόλυτα από τη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος. Η εθιμική γνώση των γυναικών, η διαχείριση και η αειφορική χρήση της βιοποικιλότητας θα έπρεπε να αναγνωρισθεί.

3.2.1.6. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Όπως ήδη αναλύσαμε και στις προηγούμενες ενότητες, τα τελευταία 30 χρόνια σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η συμμετοχή

των γυναικών στο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε σημαντικά. Η αύξηση αυτή ήταν αποτέλεσμα των μέτρων και πολιτικών που πάρθηκαν, ώστε να ενισχύσουν την πρόσβαση των γυναικών στη μόρφωση, στην επαγγελματική κατάρτιση και την απασχόληση, να εγγυηθούν ίσες ευκαιρίες στη σταδιοδρομία τους και να εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα και ίσες αμοιβές. Έτσι σήμερα, παντού στην Ευρώπη, οι γυναίκες αποτελούν **ενεργό στοιχείο** της αγοράς εργασίας, τα ποσοστά της γυναικείας δραστηριότητας βρίσκονται σε **διαρκή άνοδο**, ενώ τα ποσοστά ανδρικής δραστηριότητας μειώνονται ή παραμένουν σταθερά.

Πιο συγκεκριμένα, η εξέλιξη αυτή **εξηγείται από** την πρόσφατη επέκταση του τομέα των υπηρεσιών (τριτογενής τομέας), στον οποίο απασχολείται η πλειοψηφία των γυναικών, καθώς και από ορισμένες κοινωνιολογικές εξελίξεις, όπως η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου και της επαγγελματικής κατάρτισης, η διακήρυξη της ισότητας των φύλων και των ευκαιριών, η τεχνολογική πρόοδος, η βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών ή ακόμα και η μείωση του αριθμού των παιδιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Ωστόσο, παρόλο που η γυναικεία απασχόληση αυξάνεται σταθερά, εξακολουθεί να είναι **χαμηλότερη εκείνης των ανδρών**. Σε αντίθεση μάλιστα με τα όσα προαναφέρθηκαν, η **ανεργία** των γυναικών αυξάνεται με πολύ **ταχύτερο ρυθμό** από την αντίστοιχη ανεργία των ανδρών, τόσο σε απόλυτα μεγέθη όσο και σε ποσοστά επί του αντίστοιχου εργατικού δυναμικού. Τα αποτελέσματα είναι περισσότερο αποθαρρυντικά, αν ληφθεί υπόψη το είδος των εργασιών στις οποίες απασχολούνται οι γυναίκες και οι θέσεις που κατέχουν στην αγορά εργασίας.

Η συνολική προσέγγιση του θέματος, όμως, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Αυτό συμβαίνει εφόσον τα χαρακτηριστικά της γυναικείας απασχόλησης εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες και διαμορφώνονται διαφορετικά από εποχή σε εποχή, από οικονομία σε οικονομία.

3.2.1.7. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα το ποσοστό των μικρών επιχειρήσεων με λιγότερα από 10 άτομα είναι το μεγαλύτερο στην Κοινότητα, ωστόσο το ποσοστό της γυναικείας συμμετοχής σε αυτού του είδους τις επιχειρήσεις, στη χώρα μας είναι πολύ χαμηλό, σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής στην Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι περισσότερες γυναίκες επιχειρηματίες ασχολούνται στον **τριτογενή τομέα** και κυρίως, στην **παροχή υπηρεσιών** και το **λιανικό εμπόριο**. Οι γυναίκες που δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση επιλέγουν, κυρίως, επιχειρήσεις που έχουν παραδοσιακή σχέση με την εργασία των γυναικών στο σπίτι.

Συγκεκριμένα, το 2000 στη χώρα μας μόλις το 15% του συνόλου των επιχειρήσεων ανήκε σε γυναίκες. Οι περισσότερες γυναίκες επιχειρηματίες δραστηριοποιούνταν στη γεωργία (19,7%), το εμπόριο (25%), σε ξενοδοχεία και εστιατόρια (14%) και σε διαχείριση ακίνητης περιουσίας (14%).

Τα βασικά χαρακτηριστικά των γυναικείων επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ο **χαμηλός τζίρος** και το **λίγο προσωπικό**. Οι περισσότερες

γυναικείες επιχειρήσεις είναι ατομικές. Οι περισσότερες Ελληνίδες αρχίζουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα συνήθως με τη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων ανάμεσα στα 40-45 έτη.

Οι κύριοι λόγοι δημιουργίας επιχειρήσεων είναι η εξασφάλιση εισοδήματος ως **συμπλήρωμα** στο κύριο εισόδημα της οικογένειας και η βελτίωση της ποιότητας ζωής. Ένας βασικός περιορισμός, τον οποίο καλούνται να αντιμετωπίσουν οι γυναίκες επιχειρηματίες είναι η **έλλειψη χρηματοδότησης**, εφόσον οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί παρουσιάζονται επιφυλακτικοί στη δανειοδότηση μικρών γυναικείων επιχειρήσεων. Οι γυναίκες τις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιούν προσωπικά κεφάλαια, οικονομική βοήθεια από την οικογένεια και σπανιότερα, τραπεζικά δάνεια (Νίνα Παπαρζή & Γιαννακούρου, 2003).

Η **Ευρωπαϊκή Ένωση** έχει προωθήσει πρωτοποριακές ενέργειες μέσω κοινοτικών πρωτοβουλιών για:

- Τις γυναίκες επιχειρηματίες που χρειάζονται συχνά επιπρόσθετη υποστήριξη και ενθάρρυνση, ώστε να συμβιβάσουν την επαγγελματική με την οικογενειακή ζωή, εφόσον μάλιστα η οργάνωση της οικογένειας παραμένει κατά κύριο λόγο ευθύνη των γυναικών.
- Τις γυναίκες που ζουν σε αγροτικές ή μειονεκτικές περιοχές, όπου οι ευκαιρίες για απασχόληση είναι περιορισμένες. Με τη δημιουργία νέων δραστηριοτήτων και υπηρεσιών στην περιοχή, δημιουργείτε απασχόληση για γυναίκες της τοπικής κοινωνίας που έτσι συμβάλλουν και στην τοπική ανάπτυξη. Οι επιχειρήσεις, που δημιουργούνται, ανήκουν κυρίως σε προσωπικές υπηρεσίες, αγροτουρισμό, προστασία του περιβάλλοντος ή πληροφορική.

Υπάρχουν σίγουρα πολλές επιτυχημένες περιπτώσεις απασχολούμενων γυναικών, αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών αποτελούν συχνά το προσωπικό «εκτάκτου ανάγκης», αφού απασχολούνται κυρίως με μορφές προσωρινών και ευκαιριακών συμβάσεων, με μερική απασχόληση, σε άτυπες μορφές εργασίας ή ως μη αμειβόμενα μέλη. Επίσης, καταλαμβάνουν θέσεις και επαγγέλματα **κατά παράδοση «γυναικεία»**, τα οποία συνήθως στερούνται γοήτρου, κύρους και επαγγελματικής καταξίωσης (Γαλατά, 1996).

Βέβαια, η εξήγηση αυτών των χαρακτηριστικών **δικαιολογείται εν μέρει από τη «διαιώνιση» του παραδοσιακού γυναικείου ρόλου** που εξακολουθεί να υφίσταται ακόμα και στις αναπτυγμένες χώρες του κόσμου, καθώς και τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα οικογενειακών και επαγγελματικών ευθυνών, που είναι και από τους βασικότερους λόγους **παρεμπόδισης της επαγγελματικής ανέλιξης, της χαμηλής πληρωμής και των προσωρινών σχέσεων απασχόλησης και τέλος, της μειονεκτικής θέσης της γυναίκας στην αγορά εργασίας.**

Μία πληθώρα εμπειρικών μελετών που πραγματοποιήθηκαν έδωσαν έμφαση στη διερεύνηση τόσο των ενδογενών παραγόντων που επιδρούν στο μέγεθος της γυναικείας απασχόλησης, όπως για παράδειγμα τα ατομικά τους χαρακτηριστικά (επίπεδο εκπαίδευσης, βαθμός εξειδίκευσης, κοινωνική προέλευση, θέση στο επάγγελμα κ.τλ.), όσο και των εξωγενών, όπως δηλαδή τις συνθήκες της αγοράς εργασίας, τα οικογενειακά «βάρη» των γυναικών (αριθμός και ηλικία παιδιών, αριθμός προστατευόμενων μελών κ.ά.), τις νοοτροπίες, τις αντιλήψεις και τα στερεότυπα που επικρατούν σε μία δεδομένη κοινωνία.

Στη συνέχεια παρατίθενται **συγκεντρωμένα** στον ακόλουθο πίνακα τα βασικότερα **χαρακτηριστικά** της γυναικείας απασχόλησης:

Πίνακας: Σημαντικά αποτελέσματα για τη γυναικεία απασχόληση στη χώρα μας	
Ερευνητές	Αποτελέσματα ερευνών
Δουλκέρη, 1994	Οι περισσότερες κοινωνικο-οικονομικές προσεγγίσεις του θέματος της γυναικείας απασχόλησης έχουν αποδείξει ότι η συμμετοχή των γυναικών εξαρτάται από τα ατομικά τους χαρακτηριστικά ή αλλιώς τα «εφόδιά» τους . Έτσι, οι εκπαιδευμένες και καταρτισμένες γυναίκες έχουν μεγαλύτερη επιθυμία να εργαστούν.
Μαράτου-Αλιπράντη, 1999	Παράλληλα, γυναίκες που ανήκουν στα μεσαία κοινωνικά στρώματα όχι μόνο εργάζονται πιο συχνά συγκριτικά με αυτές που προέρχονται από κατώτερα στρώματα, αλλά εγκαταλείπουν με μεγαλύτερη δυσκολία την εργασία τους σε αντίθεση με τις τελευταίες, οι οποίες διακόπτουν την εργασία τους ευκολότερα.
Δουλκέρη, 1994	Γυναίκες που εξασκούν ανώτερα επαγγέλματα , αφού εγκαταλείπουν δυσκολότερα την εργασία και την καριέρα τους από ότι οι εργάτριες, οι οποίες συνήθως διακόπτουν το επάγγελμά τους μετά το γάμο ή τη μητρότητα.
Μουσούρου, 1993	Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση των γυναικών, τα κριτήρια που καθορίζουν την επιλογή της επαγγελματικής απασχόλησης είναι ποικίλα. Σύμφωνα με έρευνες, το μέγεθος της οικογένειας επηρεάζει

	<p>καταλυτικά την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας. Για αυτό το λόγο, οι ανύπαντρες γυναίκες εργάζονται συχνότερα από τις παντρεμένες, ενώ ο αυξημένος αριθμός παιδιών εμποδίζει την εξω-οικιακή απασχόληση των γυναικών. Γενικότερα, η μητρότητα, αν και είναι σημαντική για κάθε γυναίκα, αποτελεί λόγο κοινωνικών και επαγγελματικών διακρίσεων σε βάρος της. Ακόμη και σήμερα, η εργασία και η μητρότητα παρουσιάζονται ασυμβίβαστες, όχι για λόγους βιολογικούς αλλά πρακτικούς, όπως για παράδειγμα η φροντίδα και η φύλαξη των παιδιών.</p>
<p>Μαράτου-Αλιπράντη, 1999</p>	<p>Συχνά, οι οικογενειακές υποχρεώσεις ασκούν δυσμενή επίδραση στην επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών και επηρεάζουν αρνητικά την επαγγελματική τους καριέρα. Ακόμη, οι διακοπές και επανακάμψεις των γυναικών – μητέρων, λόγω των διαφόρων γεγονότων του κύκλου ζωής, αποτελούν μειονέκτημα για τις γυναίκες-εργαζόμενες, εμποδίζοντας πολλές φορές την πρόσληψή τους, κυρίως στον ιδιωτικό τομέα. Βέβαια, νεότερες έρευνες έχουν αποδείξει ότι τα οικογενειακά γεγονότα (γάμοι, γεννήσεις) επηρεάζουν όλο και λιγότερο τη σταδιοδρομία των παντρεμένων γυναικών.</p>

3.2.1.8. Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Η αγρότισσα συμμετέχει άμεσα στην παραγωγική διαδικασία ως «οικονομικός συντελεστής» και σε καμιά εποχή δεν περιορίζεται μόνο

στις εργασίες του σπιτιού και στην ανατροφή των παιδιών, αλλά **ταυτόχρονα απασχολείται στην αγροτική εκμετάλλευση.**

Παρόλα αυτά, όμως, η αγρότισσα **εργαζόμενη δεν ελέγχει το «προϊόν της εργασίας της»**, το οποίο το διαχειρίζεται στην αρχή ο πατέρας, στη συνέχεια ο σύζυγος και αργότερα, σε περίπτωση χηρείας, ο γιος της αν έχει (Laiou-Antoniou, 1995).

Η **εκβιομηχάνιση της παραγωγής κατά τη δεκαετία 1950-1960** επηρέασε αρνητικά την ήδη μειονεκτική θέση της γυναίκας της υπαίθρου (Νικολαΐδου, 1975). Έτσι, το τίμημα της αγρότισσας από την εφαρμογή της τεχνολογίας είναι η τοποθέτησή της στο **περιθώριο** της παραγωγής ή η πλήρης υποβάθμισή της με τον περιορισμό αυτής στις χειρωνακτικές εργασίες. Η εκμηχάνιση της παραγωγικής διαδικασίας μείωσε τις ανάγκες σε εργατικό δυναμικό, αφαιρώντας κυρίως γυναικεία εργατικά χέρια. Η γυναίκα σταδιακά περιορίστηκε στο μικρόκοσμό του σπιτιού και έγινε λιγότερο ορατή ως εργατική δύναμη. Ο αγροτικός χώρος μετατράπηκε σε χώρο ανδρικής κυριαρχίας.

Στη **δεκαετία του 1970** υπήρξε έντονος προσανατολισμός των γυναικών στον **τριτογενή τομέα** και αυτό ήταν το αποτέλεσμα της γενικότερης οικογενειακής στρατηγικής να επενδύσει στη **μόρφωση** των κοριτσιών, ώστε αυτά να αποκτήσουν μία ασφαλή οικονομική θέση στον τομέα αυτού (δηλαδή τον τριτογενή), απαραίτητη προϋπόθεση για τη χειραφέτησή τους (Γιδαράκου, 1996).

Η γυναίκα του αγροτικού χώρου εργάζεται στην οικογενειακή επιχείρηση, προσφέροντας **άμισθη εργασία**. Είναι υπεύθυνη για την επιβίωση του

αγροτικού νοικοκυριού, την κοινωνικοποίηση των παιδιών της και την αναπαραγωγή της οικογενειακής εκμετάλλευσης. Με μεγάλη προσπάθεια καταφέρνει και συνδυάζει πολλαπλές δραστηριότητες για τις οποίες δεν υπάρχει αμοιβή (Τσάρτας, 1991).

Αν και η συμμετοχή των αγροτισσών στη γεωργική παραγωγή και στις άλλες δραστηριότητες του νοικοκυριού είναι πολύπλευρη, η **παρουσία** αυτών των γυναικών **στη δημόσια σφαίρα** (π.χ. επαφή με κρατικούς φορείς, αντιπροσώπευση σε επαγγελματικές οργανώσεις, κοινωνική ασφάλιση, διευκολύνσεις για εκπαιδευτική κατάρτιση) είναι **περιορισμένη**.

Αποτέλεσμα των προαναφερθέντων ήταν να καλλιεργηθεί στις γυναίκες του αγροτικού χώρου μία **τάση φυγής προς τα αστικά κέντρα**, εκεί όπου οι επιλογές για την ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία ήταν περισσότερες.

Ένα σημαντικό **βήμα για την ενίσχυση** του γυναικείου ρόλου στην ύπαιθρο σημειώνεται στην Ελλάδα κατά την τελευταία 20ετία. Σημαντική υπήρξε η πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, η οποία, σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως την ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ., τον Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. κ.ά., ξεκίνησε τις πρώτες προσπάθειες για τη **σύσταση και την οργάνωση γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών** σε διάφορες περιοχές της χώρας ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και αξιόλογης πολιτισμικής παράδοσης.

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας προώθησε τους γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς για τους κάτωθι **λόγους**.

- Η συμμετοχή των γυναικών των αγροτικών περιοχών στους κοινωνικούς θεσμούς (συνεταιρισμούς, συλλόγους, τοπική αυτοδιοίκηση κ.τλ.) είναι περιορισμένη
- Οι γυναίκες αγρότισσες, παρά το γεγονός ότι συμμετέχουν στις γεωργικές εργασίες σε σημαντικό βαθμό, είναι άμισθες εργάτριες και στερούνται προσωπικού εισοδήματος
- Οι γυναίκες συμμετέχουν πιο εύκολα σε γυναικείους συνεταιρισμούς παρά σε μικτούς
- Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί μπορούν να αποτελέσουν ένα κανάλι που θα μεταφέρει τη «φωνή» της γυναίκας στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου
- Οι γυναικείοι αυτοί συνεταιρισμοί έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε χρηματοδοτικές πηγές, οι οποίες χρηματοδοτούν συλλογικές προσπάθειες και μάλιστα γυναικείες, π.χ. πρόγραμμα LEADER
- Οι συνεταιρισμοί, ως νομικά πρόσωπα, έχουν μεγαλύτερη ευελιξία
- Οι δραστηριότητες αυτές είναι οικείες στις γυναίκες και επιτρέπουν στις αγρότισσες να εισπράττουν οι ίδιες την αμοιβή, χωρίς την παρέμβαση του συζύγου. Οι γυναίκες δεν εξυπηρετούν απλά τους ξένους τουρίστες, αλλά ταυτόχρονα αναπτύσσουν και επιχειρηματικές δραστηριότητες (Λαΐου-Αντωνίου, 1995, Τσάρτας, 1996)

Πέρα, όμως, από τους καθαρά αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, δημιουργήθηκαν και πολλοί γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροοικοτεχνικού και αγροβιοτεχνικού κυρίως χαρακτήρα, οι οποίοι ήταν εξειδικευμένοι στην παρασκευή παραδοσιακών εδεσμάτων και χειροτεχνικών προϊόντων, που βασίζονταν στη λαϊκή τέχνη της κάθε περιοχής. Συνεταιρισμοί αυτής της κατηγορίας είναι ο **Συνεταιρισμός χειροτεχνίας και ειδών λαϊκής τέχνης Καλλιμασιάς Χίου**, ο **γυναικείος**

Συνεταιρισμός Λαϊκής Τέχνης «Η ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ» στο Καρπενήσι της Ευρυτανίας, ο Συνεταιρισμός παραδοσιακού υφαντού κρητικής λαϊκής τέχνης στις Μοίρες Ηρακλείου κ.ά. (Υπ. Γεωργίας, 1997).

Θα πρέπει, ωστόσο, στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι και οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, παρά το γεγονός ότι ήταν εξειδικευμένοι στην παροχή αγροτουριστικών καταλυμάτων, με ή χωρίς πρωινό, ασχολούνταν και με την παροχή **εστίασης**, κυρίως με «**τοπικά γεύματα**» της περιοχής και με την παρασκευή και διάθεση τοπικών αγροτικών προϊόντων και οικιακών – παραδοσιακών παρασκευασμάτων όσο και χειροτεχνικών προϊόντων.

Η πρωτοβουλία αυτή της ίδρυσης γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών **ενισχύθηκε** από πολλούς φορείς. Συγκεκριμένα, η χρηματοδότηση του έργου αυτού υποστηρίχθηκε από φορείς, όπως ο **Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.)**, ο **Ε.Ο.Τ.**, η **Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδόμησης, Οικισμού και Στέγασης (Δ.Ε.Π.Ο.Σ.)** κ.ά. Την επιμόρφωση των μελών με τη διοργάνωση ειδικών σεμιναρίων ανέλαβαν, εκτός από το Υπουργείο Γεωργίας, η Γενική Γραμματεία Ισότητας, ο **Ο.Α.Ε.Δ.**, οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης (**Ν.Ε.Λ.Ε.**), η **Π.Α.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ.** κ.ά.

Οι αναγκαίες **προϋποθέσεις** για την ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία ενός αγροτουριστικού – αγροοικοτεχνικού – βιοτεχνικού συνεταιρισμού είναι οι εξής:

- Η λειτουργία ικανού αριθμού αγροτουριστικών καταλυμάτων στην περιοχή

- Η ανάπτυξη συνεταιριστικού πνεύματος μεταξύ των γυναικών της περιοχής που διαθέτουν τα καταλύματα
- Η ανάδειξη ηγετικής ή ηγετικών προσωπικοτήτων μεταξύ των γυναικών, οι οποίες θα πρέπει να εμφορούνται από ανιδιοτελείς σκοπούς
- Η ανάπτυξη αγροοικοτεχνικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης και παρασκευής παραδοσιακών εδεσμάτων
- Η ενίσχυση της ιδεολογίας και της πρακτικής του αγροτουριστικού – αγροοικοτεχνικού – βιοτεχνικού συνεργατισμού από φορείς τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης (Αποστολόπουλος, 1997)